

SOCIONOMSTUDERANDEN 1972 OCH 1992

- en jämförande studie mellan antagna till utbildningen i Stockholm".
Institutionen för socialt arbete i Stockholm 2001.

Min arbetshypotes var att det skulle finnas stora skillnader mellan 70- och 90-talets studenter, vad gällde social och etnisk bakgrund, värderingar och politiska åsikter, p.g.a. att de levde i relativt olika samhällen. I mitten och slutet av 60-talet växte ett socialt engagemang fram i breda folkskikt, med arbetarstrejker och ett större internationellt uppvaknande med reaktioner på Vietnamkriget, apartheidsystemet, etc. Reformen inom studieekonomi och en utbyggnad av gymnasieskolan och vuxenutbildningen gjorde det möjligt för fler grupper att studera och denna utbildningsexplosion förändrade rekryteringen till universiteten. Folkhemmet fortsatte att byggas ut och trots protester och demonstrationer fanns en stor utvecklingsoptimism, sociala förändringar och förbättringar uppfattades som möjliga, antingen med ytterligare reformer eller med större samhällsförändringar.

Medan 90-talet kom med arbetslöshet och sociala nedrustningar. Och till viss del har de allmänna värderingarna förändrats, lite tillspetsat och förenklat uttryckt så har solidaritet och jämlikhet bytts ut mot individualism och nyföretagaranda, eller att civilsamhället höll på att ersätta "folkhemmet".

Men vissa delar av värderingar som kvinnors ställning på arbetsmarknad mm och att protester blivit mer självklara än på 70-talet kunde medföra att de 20 år yngre studenterna såg på samhället på annat vis.

Jag gjorde denna enkätundersökning i början av 2000-talet. Enkäten var omfattande och de som svarade gjorde en insats. Jag hade prefekten Anna-Lena Lindquist som handledare, hon hade en viss påverkan så att jag lade större vikt vid hur studenterna sett på utbildningen och vilka som gjort avbrott. 73 stycken antagna till utbildningen 1972 svarade och 49 stycken som antagits 1992.

Jag skulle önska att någon ville göra en uppföljning av elever som gick senare på socio-nomutbildningen i Socialhögskolan och kan tänka mig att stödja detta.

Jag har här omarbetat min uppsats, komprimerat den och tagit ut det jag ansett viktigast:

- Hur såg studenternas bakgrund ut?
- Syn på utbildningen.
- Socialarbetarens situation ur olika aspekter

HUR SÅG STUDENTERNAS BAKGRUND UT?

En ung flicka från medelklassen som kom direkt från gymnasium till Socialhögskolan?

Ja, det var en kvinnlig utbildning, männen utgjorde bara en femtedel av de antagna till Socialhögskolan i Stockholm de båda åren. Några överklassflickor hittade jag väl inte alls, men av medelklassens studenter var c:a tio- femton procent från familjer med hög inkomst/hög utbildning/ "statusarbeten". Genomsnittsåldern var relativt hög, 27 år, och en klar majoritet hade gymnasieutbildning. För mig var det överraskande att invandrarna som utgjorde en tiondel av 72orna bara blivit marginellt fler -92 och att de flesta hade anknytning till ett annat västeuropeiskt land.

Jag går närmare in på de olika delarna och börjar med den sociala bakgrunden.

Till all högskoleutbildning fanns och finns en social snedrekrytering - men den största gruppen kom från arbetarklassen 1972. 92:orna kom, som jag trott, från mellanskiktet - men även bland dessa kom en *mycket* stor grupp från arbetarhem och många föräldrar hade mindre än grundskola. Många var därför de första som studerade i familjen. Att föräldrar till 72:orna, som var födda runt 1920 inte hade berörts av de stora utbildningsreformerna var klart, men många av föräldrarna till 92:orna hade också bara grundutbildning.

Bourdieu såg utbildning som ett kulturellt kapital, vid sidan av ekonomisk makt, politisk makt etc. även om dessa ofta går hand i hand. I min undersökning visar det sig att i familjer, där *någon* av studentens farföräldrar varit högutbildade, har också i stort sett alla fäder också varit akademiker och detta är självklart tecken på att utbildning är ett kulturellt arv, men det finns också ett samband mellan *morfäders* och *fäders* yrken. I de fem fall där morfadern har akademisk utbildning har endast en av döttrarna (d.v.s. de antagnas mödrar) fått en högre utbildning, men däremot har de alla gift sig med män som haft akademisk utbildning. Detta kan, trots att gruppen är liten, tyda på att även om det var svårt för kvinnor att skaffa sig högre utbildning, så gifte de sig utifrån sin klassbakgrund och sina fäders utbildning.

De flesta anser att de inte har fått stöd från sitt hem vad gäller utbildning, men mödrarna till 92:orna är mer intresserade av studierna än mödrarna till 72:orna, men å andra sidan *sjunker* fädernas intresse. Klassbakgrunden tycks ha stor betydelse - de lågutbildade fädernas stöd är mycket lågt och motpolen är de högutbildade mödrarna. Både Björkdahl-Ordell och Hultqvist har också sett hur avgörande mödrars stöd har varit för sina undersökta grupper.

"Klassresan"

Många i undersökningen är alltså den första i sin familj som studerat på högskola. Många har skrivit om "klassresan", det klassbyte och den kulturkrock detta *kan* innebära. Moa Qvarnström har i en rapport från Centrum för kvinnoforskning jämfört situationen med att leva i en form av exil: "att inte känna sig hemma dit man kom - inte kunna vända tillbaka". Att inte "vilja bli som de" i den nya klassen - samtidigt som man känner att man inte duger, inte blir accepterad kan bli en paradox. "Klassamhället upphävs inte för att vi slutar använda begreppet klass", skriver hon, den påverkar både strukturellt och psykologiskt.

Ambjörnsson skriver i sin roman *Mitt förnamn är Ronny* och i *Den skötsamme arbetaren* hur viktigt det är för arbetarklassen att hålla samman gruppen för dess fortbestånd, och det kan då medföra att man inte stödjer den som "sticker upp", den som lämnar sin klass. Solidariteten är viktigare än den individuella arbetaren. I en lång politisk och facklig kamp har detta varit en stor styrka, men för den enskilde en svårighet. Andra forskare, som Harald Swedner och K-O Arnstberg har också beskrivit sin resa.

Alla uppbrott utgör inte problem. Göran Greider anser i sin debattbok *Arbetarklassens återkomst* att en klassresa för arbetarbarn kan bli positiv om de har med sig en tydlig klassmedvetenhet från hemmet. De "klassresenärer" som haft politiskt eller fackligt aktiva föräldrar, har lättare att hitta en ny identitet. Samma tankegångar har också Hultqvist redovisat, många av de lågutbildade föräldrarna i hennes undersökning hade just en facklig eller politisk erfarenhet och för deras barn kan detta vara ett "kulturellt kapital" när de kom till en ny värld. Kanske tog de med sig en stolthet från bakgrunden. Det finns säkert fog för att tro att detta även gäller etniskt ursprung, att kunna se två världar både inifrån och utifrån kan ge stora för-

delar- inte bara för individen utan också för samhället i stort. Likaväl som det kan innebära problem.

Det var tydligt att många av mina studenter hade gjort en klassresa, även om det inte var från arbetarhem till en professur. Kanske hade jag förväntat mig att fler från arbetarklass skulle instämma i påståenden om att klassamhället fortfarande existerar och att solidaritet är viktigt, men i stort sett *alla* i undersökningen instämmer i detta. Valet är tydligt och detta är en utbildning till ett yrke där de sociala skillnaderna är som mest uppenbara.

Fler som hade annan studiebakgrund än gymnasium avbröt sina studier och det *kan* betyda att fler från arbetarhem som sökte sig till socionomutbildningen avbröt. I nästa avsnitt skriver jag mer om vilken kultur man anser sig tillhöra.

Den etniska bakgrunden

Under 70-talet var Sverige ett relativt etniskt homogent land, det är inte förvånande att så få har invandrarbakgrund bland dessa, men jag antog att fler skulle ha invandrarbakgrund bland 92:orna. Sverige öppnade för en större invandring, men många är födda före den och få invandrare antogs på utbildningen även 1992.

Att få invandrare sökt till utbildningen uppmärksammades på Stockholms Socialhögskola och 1995 startades därför en mångkulturell utbildning (först i Södertälje, senare till Södertörns högskola). Denna utbildning har säkert lett till att fler studenter med invandrarbakgrund examineras, men också att denna attraherat invandrargrupper istället för den traditionella socionomutbildningen, som då inte fått den integrering man väntat sig.

I min enkät fanns en fråga angående huruvida de anser sig "tillhöra den dominerande kulturen i samhället". Frågan var tänkt i ett etniskt perspektiv. Flera kommenterar att kultur är ett mångtydigt begrepp (gay-kultur, kvinnokultur, etc.) men de allra flesta instämmer i påståendet och de få invandrarna i undersökningen utgör inget undantag, kanske beroende på att de kommer från andra nordiska länder och Västeuropa. Den omedvetenhet bland socialarbetare om sitt eget kulturella övertag, som t.ex. Lena Dominelli belyser, kanske inte är ett problem för svenska socialarbetare idag? Av de få som *inte* instämmer i att de "tillhör den dominerande kulturen" kommer de allra flesta från arbetarklass med en svag ekonomi och låg utbildning. Det svarar att de inte ägde "det kulturella kapitalet" för att känna sig tillhöra den dominerande kulturen rent socialt.

Detta verkar självklart att fler 92:or har vänner med annan kultur än 72:or eftersom invandringen ökat och de yngre vuxit upp med andra kulturer, eventuellt är de också mer resvana. Överraskande nog svarar däremot de flesta från bägge grupperna att de *inte* instämmer i påståendet "jag har lättast att få kontakt med människor från min egen kultur". Jag har ingen tydlig hypotes, men jag undrar om det kan vara en form av s.k. politiskt korrekthet? Eller kan man uppfatta det som om man är van att träffa människor från andra kulturer? Eller kan det vara ett tecken på det som Lena Dominelli befarar: att vi väljer att vara "färgblinda", att vi ignorerar, förnekar, och osynliggör detta fält?

Är det de äldsta barnen som blir socialarbetare?

En allmän uppfattning, bl.a. i en artikel av Patmalnieks, är att socionomer ofta har varit det första eller enda barnet i sin familj. Björkdahl-Ordell nämner detta men saknade belägg för det i sin studie. I en amerikansk studie från 1983 har B. Lackie (se Larsson

och Swärd) studerat socialarbetare utifrån sin plats i syskonskaran och hävdar att det äldsta syskonet tar föräldrarnas plats mot sina småsyskon och blir den vårdande/bestämmande och som också väljer yrke i enlighet med detta.

I denna enkät dominerade äldst barnen i båda årsgrupperna. Bland 72:orna fanns 45 äldst barn + endabarn och bara 26 yngst barn + mellanbarn. *Men* bland 92:orna fanns över huvud taget knappt några endabarn och där blev siffrorna 23 resp. 27! Jag har ingen rimlig hypotes angående detta. Hela gruppen av 92:or består ju bara av 49 stycken men att bortfallet skulle ligga bakom detta är knappt tänkbart, bara en slump?

Utbildningsbakgrund

Jag antog att många 72:or skulle gå "den långa vägen"; folkhögskola, vuxenutbildning till studierna men att 92:or skulle gå direkt från gymnasiet. Det är mycket få personer i undersökningen som har annan bakgrund än gymnasiet, bara ett par stycken bland 72:or har sökt in från folkhögskola eller med yrkesmeriter.

På 60-talet skulle högskolorna av jämlikhetsskäl även öppnas för de som hade andra meriter än kompletta gymnasiebetyg. I en undersökning av Larssons och Swärds hade många ur denna grupp problem med sina studier, de ansåg själva bl.a. att de hade sämre språkkunskaper än de som kom via gymnasieskola. Det kan inte uteslutas att detta gäller även i min undersökning. Bortfallet *skulle* kunna tyda på det, eftersom endast få i undersökningen har annan grundutbildning än gymnasiet och det troligtvis måste varit fler som sökt in med andra meriter. *Men* det finns samtidigt tecken på motsatsen: den relativt lilla gruppen i undersökningen, som har kom-vux-bakgrund avbröt i *mindre* omfattning jämfört med majoriteten. De var äldre vid antagningen och troligen mer målinriktade och gjorde ett mognare val. De är också mer positiva till socionomutbildningen. Det är m.a.o. svårt att se en entydig tendens.

Troligt är att bortfallet här kan utgöras av de med alternativ utbildning d.v.s. den grupp som Larsson och Swärd observerat.

SOCIALHÖGSKOLAN & ARBETE

Samma skäl att söka utbildningen 1972 och 1992?

Först vill jag klargöra att alla dessa frågor kan vara mer "snedvridna" än annat i undersökningen, i 72:ornas fall ska de redogöra för vad de tänkte 30 år tidigare, svaren skulle med all säkerhet bli andra om jag frågat när de antogs.

De finns både likheter och skillnader mellan de båda grupperna. För Björkdahl-Ordells studenter var inte socionomutbildningen ett förstahandsval, de ansåg att de lika gärna kunde valt en annan utbildning. I min undersökning däremot anger nästan alla denna utbildning som sitt förstahandsval. De som inte kommit in på sitt förstahandsval av 92:orna har nästan alla sökt psykologutbildningen.

Det allra flesta vill arbeta med människor, många önskade en bred utbildning och yrkesinriktningen var viktig. Lika få c:a *en tredjedel* anser att arbetsmarknadsskålet är viktigt. Det kan kanske tydas så att arbetslösheten inte var ett verkligt hot för dessa grupper, varken på 70 eller 90-talet. Svaren här skiljer sig till viss del från tidigare forskning, där yrkesutbildningen var det viktigaste skälet för Hultqvists studenter.

Till mer psykologiskt inriktade utbildningar finns en myt att studenterna söker p.g.a. egna problem. Kanske har inte den synen funnits i lika stor utsträckning på Socialhögskolan, men i här svarade 7 resp. 12 procent att egna psykosociala problem utgjorde skäl att söka. Detta resultat är svårt att värdera och jämföra i ett större sammanhang, kanske är dessa siffror till och med relativt låga jämfört med befolkningen i övrigt?

En större grupp anser att *familjens* psykosociala problem påverkade deras val och också där steg siffrorna från 72 till 92 (15 till 20procent). *Något* fler som kommer från lägre än högre socialgrupp och fler som haft dålig ekonomi. Kan detta vara ett tecken på att det är mer accepterat på 90- talet att nämna psykosociala problem? Allt detta är svårt att bedöma eftersom samtliga studenter ger sina synpunkter långt efter studierna. De lever alla i vår samtid och kanske belyser svaren mer den tid de svarade på enkäten.

Men 92:or upplever sig ha haft mer psykosociala problem än tidigare studenter. Skilsmäsoantalet har ökat och den relativa familjestabiliteten från 50-talet har minskat, 92:orna har fått uppleva mödragenerationens stora förändringar med utbildning och dubbelarbete - på gott och ont. Närmare hälften av 72:orna hade hemarbetande mödrar, då de var femton år, motsvarande siffra för 92:or är bara fyra procent. Dessa landvinningar för kvinnorna har sannolikt påverkat barnens situation på olika sätt, men vi kan bara gissa.

Fanns fler skillnader mellan grupperna?

Att utbildningen är akademisk värdesätter 92:or i mycket högre utsträckning och många 72:or, men *inte* 92:or, anser att de lika gärna kunde blivit något annat. Skillnaderna kan bero på en tidsfaktor på så vis att socialarbetaren, som arbetat en längre tid inom yrket i efterhand kan se att det funnits andra vägar, medan de nyutbildade har en annan motivation och ska *gå in i* yrkesrollen

Den största skillnaden var att många 72:or sökte av politiska skäl, många anser t.o.m. att det var ett *mycket viktigt* skäl, men mycket *få* av 92:orna anger detta som skäl över huvud taget. Däremot, något överraskande, svarar *lika* stor andel av gruppen att de sökte för att de ville påverka samhället. Jag återkommer till detta under avsnittet om politiska värderingar.

Som tidigare nämnts kan frågorna i enkäten vara svåra att besvara då studenterna har haft en mängd lärare och utbildningen ligger långt tillbaka i tiden. Men likväl är studenterna överlag mycket positiva, över tre fjärdedelar anser att utbildningen var ganska/mycket bra och trivselen var hög. Generellt svarar 92:orna mer positivt än 72:orna, men de saknar lärare anknutna till arbetslivet, mer verkliga fallbeskrivningar, mer av invandrarkunskap och kunskap om kulturella skillnader. Under några få år skedde stora och snabba förändringar inom den offentliga sektorn, ett "systemskift". Kanske mötte de lärare som själva hade svårt att ställa om i det snabba förloppet.

Flera 72:or svarar också att deras utbildning brast i verklighetsanknytning. Men mot bakgrund av det som tidigare nämnts, att Socialhögskolan var en relativt ny högskola och att socialarbetarna fördubblades under bara ett par år på 60-talet. Jag utgår ifrån att fler av lärarna på socionomutbildningen idag har erfarenheter av socionomyrket, men då utvecklingen går mycket fort i samhället blir denna erfarenhet antagligen snabbt föråldrad.

Något över *hälften* i undersökningen anser att utbildningen gett en god förberedelse för yrket, men överraskande nog *både* de som blivit och de som *inte* blivit socialarbetare, journalister

m.fl. Det kan tolkas som att utbildningen gav en god allmänbildning, men inte tillräckliga kunskaper för blivande socialarbetare.

Och åter igen: de som inte svarat på enkäten kan ha varit mer negativa till både utbildningen och det arbete de förberetts för. Nästan alla av de som besvarat enkäten tog examen, bara c:a 15 procent gjorde avbrott, skälen var bl.a. annat arbete, graviditet och vantrivsel uppges och de som avbröt var yngre än genomsnittet.

Intressant är det faktum att ett *flertal* av 72:orna, som avbrutit studierna, sedan arbetat en mycket lång tid och även några av 92:or utan examen har haft arbete inom området. Avbrotten är troligen av större intresse för högskolan (som får medel i förhållande till antal examine-rade) än för eleverna, som t.ex. kan få arbete på sin praktikplats och struntar i att läsa klart och få en ännu högre skuld?

Hur skiljer sig männen från kvinnorna?

Socionomyrket är ett kvinnoarbete historiskt och ideologiskt. L-C Hyden beskrev i sin undersökning *Fredagsarbete* hur socialt arbete utvecklats från att vara ett administrativt, kameralt yrke till, vad han kallar, en feminisering av yrket och till en kvinnlig tradition. Rent konkret är detta en kvinnoutbildning och ett kvinnoyrke, de utgör nästan 80 procent av på utbildningen och även av de yrkesverksamma socionomerna, som är medlemmar i Akademikerförbundet SSR.

Männen i undersökningen skiljer sig i flera avseenden, men de skiljer sig också från andra män. Björkdahl-Ordell visar i sin undersökning att det var mer "atypiska" män som sökte till socionomutbildningen. De hade något andra intressen som barn än andra pojkar, mer sociala intressen och drömde i mindre utsträckning om högstatusarbeten. Kanske tyder vissa resultat i denna undersökning på att det även här är atypiska män, få män anser att karriär och chefskap är viktigt.

Männens skäl att söka är något annorlunda än kvinnorna, de sökte inte i första hand för att arbeta med människor utan av politiska skäl och bredden. Män 1992 sökte bredden och arbete med människor. De utgör i undersökningen i vissa avseenden en ytterlighetsgrupp; på 70-talet var de *mer* politiskt aktiva än genomsnittet, *fler* kommer från arbetarklass av dessa och 1992 kom *fler* från mellanskiktet än snittet.

Med anledning av att männen är så få i undersökningen bör detta behandlas med försiktighet. Det skulle t.ex. ha varit intressant att kunna analysera om männen avbrutit studierna i högre utsträckning än kvinnorna och om fler män än kvinnor avancerat till chefer, men mitt material gör dock inte en sådan analys möjlig.

Blev alla socialarbetare?

Att de alls arbetade är ett axiom, fast många i undersökningen haft hemmaarbetande mödrar, har de själva förvärvat arbetat till mycket stor del, trots att de allra flesta har barn. Enligt Ahrne m.fl. är det bara irländskorna i Europa som föder fler barn än svenskorna, samtidigt som svenskor arbetar mest. Möjligheten till deltidsarbete verkar vara en av de viktigaste faktorerna.

Björkdahl-Ordell hade som hypotes att socionomer lämnade sitt yrkesområde men fann att de allra flesta fortsatt tio år efter examen. Jag hade samma arbetshypotes och även här visar det sig att många fortsatt att arbeta inom det sociala området.

Man kan göra sig ett tankeexperiment angående bortfallet 1972: Hur skulle resultatet se ut om *ingen* person i bortfallet blivit socialarbetare? Fortfarande skulle gruppen, som arbetat någon tid med socialt arbete, ändå utgöra en majoritet (57 procent) och närmare hälften (46 procent) av hela gruppen skulle ha arbetat över 20 år som socialarbetare.

Samma tankeexperiment för 92:or skulle visa att nästan hälften skulle haft erfarenheter som socialarbetare.

Någon arbetslöshet drabbade inte de som studerade på 70-talet, då många nya tjänster, framför allt inom kommunal verksamhet, tillkom under 60-70-talen, men också 90-talet erbjöd ett utbud på vikariat och tjänster, arbetslöshet i samhället kunde krasst nog ge socionomerna en större arbetsmarknad.

Naturligtvis är en kraftig majoritet kvinnor i dessa yrken, männen utgör en lika liten andel av kåren som de utgjorde på utbildningen.

Klass och socialbyrå eller kurator?

Björkdahl-Ordell fann en tendens till att mellanskiktets kvinnor trivdes bättre som socialsekreterare än de från arbetarklassen. I min undersökning finns inget *direkt* samband mellan klassbakgrund och trivsel med arbetet, men klassbakgrunden har ett samband med vilka yrkesområden socionomerna valt.

Vid undersökning av 72:or som arbetat mer än tio år som socialarbetare visade sig att *huvuddelen* av de med arbetarbakgrund har arbetat med annat socialt arbete, som kuratorer etc. och *färre* har arbetat som socialsekreterare. Jag gör en uppdelning av socialt arbete i två delar; den första utgörs av de som arbetar på en myndighet som socialkontor och den andra delen av de som arbetar kurativt, med fältarbete o.dyl.

Motsatsen gäller alltså för de som har sitt ursprung ur mellanskiktet, där har tvärtom något fler arbetat länge som socialsekreterare än med annat socialt arbete. Detta gäller relativt små grupper, men det är samma tendens som den Björkdahl - Ordell visade. En fråga som infinner sig är om borgerlig bakgrund är en bättre utgångspunkt än arbetarbakgrund för arbetet som socialsekreterare? Har de från mellanskiktet på något sätt lättare att hantera myndighetsdelen i yrkesrollen på grund av sin härkomst? Flera intervjuade socialarbetare från lägre har socialgrupper har bekräftat detta.

I sin doktorsavhandling skriver Ingela Kåhl: "En socialarbetares arbetarklassbakgrund implicerar ett visst habitus (handlings- och tankemönster) som inom fältet kan värderas som ett kapital, t.ex. i arbetet med skolkande och drogande arbetarklassungdomar. I en annan miljö, t.ex. inom det akademiska fältet, erkänds kanske inte denna arbetarklassbakgrund som en värdefull kapitaltillgång". Denna bakgrund kan alltså, enligt henne, utgöra ett kulturellt kapital i vissa sammanhang, men inte andra. Kan också motsatsen finnas: så att socialarbetaren från mellanskikt har större distans till den grupp som söker hjälp hos socialtjänsten och därmed klarar myndighetsrollen "bättre"?

Någon liknande tendens till att socionomer från olika klasser väljer olika yrkesområden, kan inte skönjas bland 92:or, troligen för att de inte arbetat tillräckligt länge för att göra fria val.

Både Hultqvist och Björkdahl-Ordell beskrev döttrarna till småbrukarna i sina undersökningar och även här utgör döttrarna till jordbrukare en speciell grupp. Kanske är det bara kurios,

eftersom gruppen i min undersökning endast består av sex personer, men de har *alla* arbetat mer än 20 år som socialarbetare och flera har annan grundutbildning än gymnasium.

Och karriär?

Vad är karriär för en socionom?

Björkdahl-Ordell och Larsson och Swärd påvisar en form av karriär där många i början arbetar på socialbyråer för att senare i yrkeslivet söka mer specialiserade tjänster, framför allt *utanför* socialbyrån. Dessa tjänster är inte bättre avlönade och utgör inte högre befattningar. Ändå beskriver de detta som en form av karriär, att söka sig från socialbidrags- hantering/ barnavårdsärenden till mer specialiserade områden. Då min undersökning inte visar kronologin kan jag inte vara säker på att det stämmer i min undersökning. Men uppenbart är att många fler av 72:or har arbetat längre med "annat socialt arbete" än som socialekreterare, något som tyder på att det kan finnas en sådan karriär.

En majoritet av socialarbetarna i min undersökning är *inte* intresserade av karriär och chefskap. Kanske har ordet *karriär* en negativ klang, Det kan tydas som om det kan vara *fel* att önska göra karriär, att detta inte är en del av en kvinnlig kultur och bara en femtedel av 72orna anser att karriär och chefskap är något eftersträvänsvärt, men en hel tredjedel av 92:orna svarar positivt. Detta kan tyda på en förändring av attityderna, att de har en oprövad väg framför sig där de inte har släppt olika möjligheter, det kan också vara en förändring av könsrollerna.

Märkligt nog har många har trots denna attityd arbetat som chefer, *hälften* av alla 72:or har arbetat som chef, (bara ett fåtal av 92:or har någon liknande erfarenhet, vilket är naturligt, eftersom de flesta tog examen mycket senare).

En mindre grupp anser att karriären har fått stå tillbaka för familjen, och lite märkligt kan tyckas, att de som svarat så har själva arbetat som chefer. Det tyder på att de prövat att kombinera familj med karriär.

Och de som inte blev socialarbetare?

En tredjedel av 72orna har inte arbetat alls eller kortare tid än tio år med socialt arbete, några har arbetat inom angränsande områden, som administration, bl.a. på försäkringskassa och med budgetarbete. Fem personer har arbetat som journalister och tre med vårdarbete bl.a. som sjukgymnast, terapeut.

Närmare en tredjedel av alla antagna 1972 har skaffat sig en utbildning efter Socialhögskolan. Det är alltså inte samma grupp som gjort avbrott på socionomutbildningen. Sju personer av dessa har skaffat en vidareutbildning till psykoterapeut eller liknande. Åtta personer har ytterligare en akademisk utbildning (lärare, ekonomi, fil.mag etc). Två har en konstnärlig utbildning och en person har utbildat sig till journalist.

Av 92orna är det elva personer som inte arbetat alls och av de åtta som endast arbetat en kortare tid har de flesta arbetat inom vården, bl.a. som barnskötare och inom hemtjänsten. Fem personer har arbetat med administrativt arbete, bl.a. som utredare och programmerare och tre har arbetat som lärare.

Nio personer har skaffat annan utbildning efter socialhögskolan, bl.a. till systemvetare, jurist, musiker, läkare. Av dessa hade tre avbrutit socionomutbildningen.

VÄRDERINGAR

Och makten?

Orvar Löfgren, etnolog, har i en artikel i antologin *Hej det är från försäkringskassan* beskrivit hur handläggare inte vill se sin egen myndighetsutövning. Det finns en kultur av att, som han skriver, "maskera makten" d.v.s. att hellre bli personlig och privat istället för att visa sig som en representant för en myndighet. Sune Sunesson har skrivit om socialarbetarnas förnekande av sin överordnade ställning till maktlösa klienter. I socialarbetarnas kultur talar man inte gärna om makt, enligt Sunesson, och strävar inte efter makt. Man säger "för klientens skull", "arbetets behov". Istället för att hänvisa till sina egna beslut, säger man: "Det var på handledningen vi bestämde." (se bl.a. Marklund, Kåhl och Lundgren). "Att utbildas till socialsekreterare innebär att utbildas till att försöka undvika att utöva den makt man förfogar över". Att ha tolkningsföreträde är att ha makt, hävdar Arnstberg i *Svenskar och zigenare*.

En av mina arbetshypoteser var således att socialarbetarna inte skulle vilja se/erkänna sin egen makt, *men* nästan alla i undersökningen håller med om att socialsekreterare *har* en stark maktposition över klienterna.

En förutsättning för att handskas med makten är att man "erkänner" att man har makt och synliggör detta förhållande, hävdar forskarna och det gör alltså socialarbetarna - i alla fall - i min undersökning, men vi kan inte se om detta bara gäller en tydlig maktposition med rena beslut i tjänstutövningen. Några klara belägg finns inte för att de med detta också innefattar "makt" i Foucaults mening, d.v.s. att makt existerar i alla relationer, att makten många gånger är just en osynlig kraft, att en har en överordnad roll. Men socialarbetarna (alltså inte endast socialsekreterare) i min enkät håller med om att de har kontroll över andra människors liv, fler 72:or än 92:or. Jag trodde att socialsekreterarna som uppleva sig ha en viss makt och kontroll, men här visade sig att också kuratorer m.fl. också anser sig ha makt.

K-O Arnstberg har samlat uttryck från socialkontoren som: "Folk vet inte sitt eget bästa"... "folk lever fel"... "så här är det"... Socialsekreterarna hänvisar till att ingen har hjälpt klienterna tillrätta, att dessa inte förstår konsekvenserna av att inte först betala hyran... Målsättningen, skriver Arnstberg är inte att "bara" ändra människors beteende, utan socialsekreterarna har också kravet att ändra folks *tankar*. Han exemplifierar: "Se verkligheten som den är"... "det vill säga som jag beskriver den".

En gammal tradition inom fattigvården var, enligt Hydén och Björkdahl-Ordell just det uppfostrande och korrigerande draget och en stor majoritet i min undersökning anser att *huvuduppgiften* för en socialarbetare är att få *klienten att vilja en förändring*. Frågan kan inte riktigt jämföras med att socialarbetarens huvuduppgift är att *förändra klienten*. Det är en viss skillnad, men svaren ger ett stöd för Arnstbergs och Hydéns syn, men innehåller förmodligen fler bottnar. Stefan Moren definierar *socialt arbete* något annorlunda: som att "socialarbetaren hjälper klienten att synliggöra sin situation och medverka till nya tolknings- och handlingsmöjligheter". Det kan vara denna tolkning som undersökningsgruppen gjort av frågan i enkäten.

Samtalet viktigt – i alla fall för socialarbetarna?

Nästan *alla* socialarbetare i undersökningen anser att samtalet är det viktigaste i en relation. En *mycket* stor grupp, ännu fler 72:or än av 92:or, anser att det är *mycket* viktigt.

Flera forskare och författare har beskrivit hur socialarbetaren använder sig själv som verktyg. Hon ska hjälpa klienten att ”ta fram sina resurser, hitta sig själv”. Arnstberg tycker sig ana en magi: att socialsekreteraren har en syn på samtalet som en ”läkande kraft.” Att vara samtalspartner är den bästa hjälpen de anser sig kunna ge. Pengar, vård, information är i andra hand. En ”tyst klient är en dålig klient”, skriver Arnstberg. Det svåraste för en socialsekreterare är att inte få kontakt.

Mötet kan, enligt Marklund m.fl. bli en ritual och en förhandlingssituation där klienten vill ha pengar och i gengäld ”måste prata”, socialsekreterare behöver kontakt för att kunna fatta beslut och de hänvisar till en undersökning där många klienter uttalade sig positivt när socialbidragshanteringen skulle formaliseras. Detta skulle nämligen medföra färre besök på socialkontoret. Sune Sunesson citerar klienter: Man ”slipper prata”, ”blotta sig”, man slipper berätta om alla gamla misslyckanden för varje ny socialsekreterare.

Själva samtalet kan också vara en form av maktmedel, *men* samtidigt en av de viktigaste möjligheterna till ett möte med en annan människa.

Anser sig socialarbetarna vara administratörer?

Hypotesen var att socialarbetarna inte skulle anse sig vara administratörer.

Av 72:or instämmer nästan *samtliga* och en stor del av 92:or i att socialarbetare är en del av en myndighet, men bara drygt *hälften* av 72:or och 92:or anser att socialarbetaren bör vara en duktig administratör. Socialarbetaren anser sig alltså vara en del av administrationen, men vill inte alltid se sig själva som administratörer. Mitt tillägg i enkäten; ”en god byråkrat”, kan ha gett en negativ klang och påverkat svaret.

Flera uttryck återkommer i alla skildringarna från socialbyrårapporterna, bl.a. existerar en objektivisering av klienterna och ett kommunalt och statligt språk. Man ”åtgärdar”, klienten är ”berättigad”. Socialarbetarna säger: ”jag sitter i besök”, det här är ”ett jobbigt ärende”. Språket är ett traditionellt juridiskt och byråkratiskt språk. Man talar om ”bistånd”, ”hemställan”, ”handläggning”. Socialsekreterarna använder ett utredande språk med rättsliga termer: klienten ”misstänks använda knark”, ”förnekar”, ”erkänner” (Hydén, Kåhl, Marklund).

Arnstberg skriver att socialarbetarna vill vara något *förmer* än verkställare av samhällsliga beslut, även om de inte är riktigt vet vad. De vill inte kallas byråkrater, skriver han, trots att en stor del av arbetet är administrativt - och detta trots de behärskar symbolerna; språket, organisationen, regelverket och sköter den komplicerade byråkratins regler, blanketter, delegationsordningar på ett skickligt sätt.

En tolkning gav Hydéns tidigare: att socialsekreterarens yrke varit ett kameralt yrke och bär fortfarande mycket av den kulturen, samtidigt som det numer finns en kvinnlig vårdtradition. Många vill inte se att den administrativa delen förstörad på bekostnad av klientarbetet, samtalet och kontakten.

Alla socialarbetare vantrivs enligt forskningen...

Bland annat eftersom i stort sett alla rapporter och avhandlingar från socialkontor beskriver ”den slitsamma vardagen” ”att inte drunkna i allt elände” var mina förväntningar att socialsekreterarna skulle vantrivas med sin yrkesroll.

I en studie från 1983 skriver Göransson m.fl. om socialsekreterarnas arbetsmiljö där det visar sig att 90 procent uppger sig ha störningar i privatlivet på grund av arbetet. Flera uttryck återkommer i alla rapporter: stress, höga krav, avsaknad av synliga positiva resultat, inte ork att se allt elände, diffus yrkesroll. Nästan alla socialsekreterare pratar om att byta arbete i Marklunds rapport, trots att vissa trivs och arbetat många år. Kuratorer och andra med mer specialiserade arbetaren trivs bättre i rapporterna. I Björkdahl-Ordells avhandling vill de flesta manliga socialsekreterare sluta och hälften av kvinnorna - men de tänker sig i stor utsträckning vara kvar inom yrkesområdet.

Många rapporter beskriver socialarbetarens dubbla roller, motsättningar inom yrket. Jenner m.fl. beskriver att socialsekreteraren ska tro på klienten, *förtroendet* är det mest värdefulla i mötet, men *samtidigt* ska socialsekreteraren *kontrollera* henne/honom och begära in uppgifter från andra myndigheter o. dyl.

Det klassiska problemet med *frivillighet och tvång* inom samma tjänst gör att socialsekreterarna pendlar mellan att fungera som ”domare, polis, medmänniska, förälder, kompis, och myndighetsperson”, skriver bl.a. Arnstberg och Anna-Lena Lindquist beskriver hur svårt det är för socialarbetarna att se både uppåt och nedåt, att ha flera uppdragsgivare samtidigt, som exempelvis klient och kommun.

Socialsekreterarna är ömsom med och ömsom mot klienten. Det är inte ovanligt, att samma socialsekreterare som *beslutat* om avslag, sedan ska hjälpa personen med att *överklaga* beslutet. Arnstberg beskriver hur de ska hjälpa klienten och ”samtidigt vara samhällets förlängda arm”. I studien om socialsekreterarnas arbetsmiljö, beskriver Ingrid Göransson m.fl. socialarbetarnas dubbla lojaliteter, ”buffert-rollen”, att stå mitt emellan den enskilde människan och kommunen, mellan skolan och föräldrarna etc.

Målet är att klienten ska bli självförsörjande, samtidigt som socialsekreteraren vill bli behövd. Socialbidrag är en rättighet för klienten, men målet är att hitta andra försörjningsmöjligheter. Socialsekreteraren ska visa respekt för klienten, samtidigt som socialkontoret i en viss mening ska verka avskräckande.

Dessa motsättningar lever socialarbetaren och främst socialsekreterarna med.

Nej, i denna undersökning svarar deltagarna att de trivs med sina yrken, med klientarbetet, med sin yrkesroll till mycket i *stor* utsträckning. Fler *socialsekreterare* svarar att de trivs än de som arbetar som kuratorer mm, vilket inte var väntat, *alla* socialsekreterare trivs med klientarbetet. Trolig tolkning är väl att de som inte arbetar inom området, de som inte trivs i arbetet finns i bortfallet.

De som trivs/trivdes sämst är 92:or, de som arbetat kortare tid med annat socialt arbete. Men även dessa ger ändå relativt positiva svar.

En hypotes jag hade var att de som arbetat länge kunde vara trötta på arbetet, och att de som lämnat socionomyrket efter kort tid, inte heller skulle värdera trivseln högt. Det stämmer alltså inte. Men svaren ger upphov till nya frågor:

- Kan svaren tyda på en *slentrianeffekt*, att man svarar att ”man trivs”? Det är inte troligt, eftersom socialarbetarna nyanserar sina svar. Differensen är stor mellan t.ex. trivseln med klientarbetet och med ledningen.
- Kanske svarar man positivt på frågan om klientarbetet för att det är ett ”borde”, ett axiom: Befattningarna är inte bara administrativa tjänster, utan man är *till för* klienterna.
- Kan alla ”eländesskildringar” ha påverkat socialarbetarna och provocerat så att man vill väga upp denna syn? Vill man försvara sin yrkeskår? Kanske.
- Om frågan istället hade ställts: ”*Vad i klientarbetet är svårt, vilken klientgrupp är svår att samarbeta med*” hade svaren troligen blivit annorlunda, men vi vet ändå inte *hur*.

Frustrationen som kan leda till utbrändhet är inte, enligt Maslach, att ha för mycket arbete utan att ha för mycket eller för lite arbete i *kombination* med att sakna kontroll. En tolkning kan vara att socialarbetarna upplever sin relativa makt som att de också har en känsla av kontroll och att de kan påverka sin situation.

Stabila människor

Alla i undersökningen anser att socialarbetare behöver vara stabila människor och kanske är det så att det är de stabila och harmoniska människorna som fortsatt arbeta länge?

Visst behövs stabilitet i socialkontorens relativt kaotiska värld. K- O Arnstberg beskriver hur han känner sig som om han sitter i en sjunkande ubåt med dramatiken runt omkring sig; med misshandel, kriser, fosterhemsplaceringar. Allt detta är normalt på ett socialkontor och en verklighet som man kan lära sig att hantera, att vara inställd på. Björkdahl-Ordell hänvisar till ett citat av Sven Hessle: ”Klienternas livskriser är en naturlig del av socialsekreterarnas vardag”. Conrah, själv socialarbetare, skriver i antologin *Vad är socialt arbete*: ”socialsekreterarna måste stå ut i en kaotisk värld. Det är de mest harmoniska människorna som arbetar kvar, de som är medvetna om korsdragen”.

Arbetets status

Det krävs - och krävdes - höga betyg att komma in på utbildningen och det är - och har varit - en relativ ”statusutbildning”. Men socionomyrkena har *inte* blivit status, och inte heller bland socialarbetarna själva.

Nästan ingen i min undersökning anser att socialarbetare har hög status, bara *en* enda person anser det. Kanske har socialarbetarna själva dåligt självförtroende, relativt låga löner och dylikt, eventuellt också påverkade av den negativa bilden som finns i media. Den grupp som inte blivit socialarbetare är mest negativa, vilket kanske är förklarligt utifrån att de lämnat utbildningen/yrket.

Man kan fråga sig varför folk blir socialarbetare när alla anser att statusen är så låg? Vad blir svaret om frågan formuleras annorlunda, hade svaret blivit ett försvar för yrket istället? För *samtidigt* anser *nästan alla* att socialt arbete är ett arbete att vara stolt över! Det är tydligen ett viktigt och nyttigt arbete som ska utföras.

Och *alla* i enkäten - som *inte* själva arbetat som socialarbetare - tycker att det är ett arbete att var stolt över! D.v.s. de som har en inblick i yrket, men inte själva arbetar inom yrkesområdet...

Korthuset

Min förförståelse var att socialarbetarna skulle anse att det är mycket viktigt att ha stöd.

Alla dessa rapporter från socialkontor beskriver hur socialarbetarna ger stöd och önskar stöd. Söderfeldt och Söderfeldt beskriver hur arbetets påfrestningar hänger samman med organisationsformerna, d.v.s. stöd från ledning och kolleger, ledarstil och psykosocialt klimat. I en rapport skriver Jenner hur socialarbetarnas önskelista ser ut: ”mer tid för klienter, ej ensamma med ansvaret, bekräftelse, stöd”.

”Vad skulle vara svårast”, frågar Lundgren en manlig socialsekreterare i en rapport och får svaret att det är att: ”hamna utanför nån av gemensamhetsgrupperna -det vore döden direkt”. Socialsekreterarna talar, enligt Arnstberg, mycket om att ”stötta klienter”, ”önskar stöd av sin chef”, ”behöver gruppens stöd”. Han tror sig befinna sig ”i ett mentalt korthus”. Här följer ett exempel ur hans bok *Zigenare*, där en av socialarbetarna säger till en klient:

”Jo, men du måste få stöd. Du måste få stöd av oss och du måste få stöd av en stödgrupp med lärare”...

Sunesson beskriver detta viktiga ”stöd” som om det är en motsats till konfrontation. Gruppen har många funktioner, skriver Marklund, den erbjuder skydd, man kan avvakta med svåra bedömningar och beslut: ”Jag ska ta upp detta med gruppen” är ett av alla exempel.

Allt detta går igen i min undersökning. Tre av fyra av alla anser att arbetskamrater är det viktigaste på en arbetsplats, bland socialsekreterare är det ännu viktigare. Det är troligt att detta beror på att socialsekreterarna arbetar med tung lagstiftning som exempelvis LVU. De har valt ett yrke där man ingår i en arbetsgrupp, medan kuratorer m.fl. ofta har en mera fristående ställning på sin arbetsplats. Eller har de valt arbetet utifrån detta? Vad som är hönan och vad som är ägget är svårt att få besked om genom denna undersökning.

Ännu fler anser det viktigt att ha ledningens stöd, - men också att många saknar detta. T.ex. uppger hälften av kuratorer som studerade på 70-talet att de inte trivs med sin ledning. Ofta har kuratorerna en chef ur en annan personalkategori än den hon själv tillhör, det vanligaste är kanske skolkuratorn som har en f.d. lärare som rektor, chef, arbetsledare, men på socialkontoren är oftast en socionom ur de egna leden arbetsledare. Även detta kan ju leda till problem: att en av kollegorna gör karriär och stiger upp från arbetsgruppen...

En annan form av stöd - något att stödja sig mot - är att man väntar på eller har funnit *Metoden* den som ska förändra allt. I socialsvängen svänger det påtagligt och metoderna och synsätten har kommit och gått i en rasande takt. Ett tag var det Samhällsarbete, därefter Ansvarsmodell, sedan Helhetssyn, Nätverksarbete, Familjerådslag...

Kanske har man helt enkelt ett större behov av stöd och gruppidentitet och ett hopp om en metod som löser allt, när arbetet är fullt av motsättningar, som socialsekreterarens yrke.

Studenterna var illröda? Och efter studierna blev alla borgerliga?

Hypotesen var att 72:or varit mycket radikala under studietiden och att 92:or varit mer borgerliga, men det visar sig i undersökningen, att överraskande många har röstat på vänsterpartierna av båda grupperna. Röstsiffrorna avviker *mycket* från landets valsiffror.

Trots att många av 72:orna fortfarande röstar på vänsterpartiet har denna grupp halverats från studietiden till senaste valet och de borgerliga har fått fler röster. Men det är intressant att det bara är *tre* personer som har gått från vänsterpartierna till de borgerliga. En slags förskjut-

ning har ägt rum från vänsterpartiet till socialdemokraterna och från socialdemokraterna till de borgerliga etc.

Av 92:orna har en stor grupp, en tredjedel, röstat på vänsterpartiet under studietiden, och i det senaste valet röstade *ännu* fler på dem! *Ingen* av de som röstat på vänsterpartiet tidigare av 92:or har sedan röstat borgerligt i senare val, så även där finns en förskjutning.

Enligt bl.a. Ahrne har klassröstningen varit stark i Sverige, men minskat på 80-talet. De fem stora partierna har tidigare haft olika självklara gruppers stöd, men med klassamhällets förändring har också partiernas valkårer förändrats, t.ex. har socialdemokratin fortfarande ett starkt stöd av den traditionella arbetarklassen, som dock minskat i antal i samhället. Samtidigt röstas fler tjänstemän från den offentliga sektorn på socialdemokratin och kvinnorna röstas mer socialistiskt nu än tidigare.

En viss tendens till klassröstning visar sig i undersökningen. Av de som kommer från arbetarhem röstade 80 procent på socialdemokratin och vänstern under studietiden och de har inte förändrat sitt röstande i så stor utsträckning. Det har däremot gruppen som kommer från mellanskiktet. Dessa röstade i *mycket* stor utsträckning på vänsterpartier under studietiden, men i senaste valet röstade de ungefär som totalbefolkningen i övrigt, vilket är en *stor* förändring.

Det kan tolkas som att man har sina handlingsmönster och värderingar från tidig barn- och ungdomstid, som Bourdieu hävdar, enligt honom har människan möjligheter att senare ändra sina handlingsmönster, habitus, men det är de tidiga från barndomen som är de mest och djupast rotade. Som studenterna som kom från mer borgerliga miljöer radikaliserades under studietiden, men tar efter studierna ett kliv tillbaka till värderingar i barndomen och röstas på mindre radikala partier.

Arbetarklassens studenter har inte tagit så långa steg från sin uppväxtmiljö och då de också bär med sig sina mönster.

72 års *socialsekreterare* röstas mer borgerligt än de med annat socialt arbete, min ”förförståelse” var att det skulle förhålla sig tvärtom. D.v.s. att socialsekreterare, som ofta ingår i arbetsgrupper skulle utgöra en mer ”kollektiv grupp” och därför också ha vänstersympatier. Detta är utan stöd i min undersökning.

Vänstersympatierna är *starka* - även om *alla* personer i bortfallet skulle ha borgerliga sympatier så skulle ändå vänstern ha en *mycket* stark ställning totalt sett.

Var det borgarbarnen som var politiskt aktiva?

Larssons och Swärds bild av vänstern i Lund på 60-talet och Hultqvists röda grupp i Umeå att den politiska aktiva gruppen inte var stor men högröstad. Larssons och Swärds grupp började studierna 1965 och kanske hade det betydelse att de stora politiska händelserna som gruvstrejken 1969, demonstrationerna mot USA:s krig i Vietnam mm, kulminerade *efter* deras studietid, studenterna där hade en annan klassbakgrund än t.ex. Stockholms socionomer.

Enligt både Björkdahl-Ordell och Hultqvist var det inte arbetarbarnen som var politiskt aktiva utan medelklassen, de som hade en annan språkvana, annan kultur.

I min undersökning ser det inte ut så. De flesta som uppger att de var politiskt aktiva under studietiden kommer från arbetarhem. Detta gäller i hög grad för 72:or och samma tendens finns hos 92:or. Frågan är vad man lägger i ordet ”aktivitet”. Är det att man deltog mer eller mindre på möten, att man innehade viktiga poster, att man talade utåt?

Det finns ingenting som tyder på att det skulle vara annorlunda i Stockholm än i Umeå: att det skulle vara medelklassen som ägde språket och det ”kulturella kapitalet”. Att de som

”hördes” skulle vara medelklassens barn- men mina undersökningsresultat ger inget stöd för detta.

Det är också svårt att jämföra mina två grupper. Det är viktigt att påpeka att samhället har ändrat sig på dessa 20 år. I min enkät frågades efter sympatier för något ”parti till vänster om socialdemokratin” och detta kunde 1972 innefatta dåtidens vpk, SKP och Kpml-r. De små partierna existerar inte längre, miljöpartiet har tillkommit, växt och är inte självklart ett vänster eller höger parti. Många värderingar har förändrats och fokus har förskjutits, därför kan det vara vanskligt att göra jämförelser. Även de övriga partierna har förändrats mer eller mindre. Men ändå kan man göra iakttagelsen att socialarbetarna inte röstar likadant som Sveriges population.

Som tidigare nämnts anger lika många som antogs 1992 som 1972 att de sökt utbildningen för att de "ville påverka samhället", men 92:orna anser samtidigt inte att "politiska skäl" var viktiga. Troligen är det så att ordet *politik* fått en annan innebörd. På 70-talet var det kontroversiellt att anse att idrott och politik hörde samman, att man kunde ordna spontana uttryck som demonstrationer mm. Idag finns en sådan självklarhet. Politiska manifestationer, demonstrationer, protestlistor, ockupationer får inte heller samma genomslagskraft i medier som på 60-70-talet. Det är mer accepterat att reagera politiskt idag än på "almarnas tid."

Troligen är det så att ordet *politik* idag för 92:or översätts med *partipolitik*.

92:orna svarar ungefär som 72:orna, de anser i nästan lika stor utsträckning att "klassamhället fortfarande existerar", att "solidaritet är viktigt" och att de sökte utbildningen för att "kunna förändra samhället".

Det kan väl tolkas som att de vill vara med om att förbättra villkoren för de sämst ställda i samhället och att detta inte har förändrats mellan 70-tal och 90-tal.

SAMMANFATTNING

Tydligt är att socialarbetaren idag inte är en kvinna från överklassen, som med distans tar sig ner till samhällets utslagna som August Strindbergs välgörenhetskvinnor i Röda Rummet.

Hon har höga betyg, gör ett medvetet val av högskola i relativt mogen ålder, vill arbeta med människor, med dem som har det sämst i samhället, hon trivs med klientarbetet, och med yrkesrollen som, framför allt för socialsekreterarna, också innebär en maktposition, men önskar mer stöd från ledning. Socialarbetaren ser sig arbeta i ett tydligt klassamhälle och anser att solidaritet är mycket viktigt.

Men är socialarbete en slags solidaritetsyttring? Varför väljer man dessa yrken, som kräver högskolestudier och ändå är relativt lågavlönat och har så låg status, åtminstone i socialarbetarnas egna ögon? Svaret på det är kanske att så gott som alla i undersökningen anser att socialt arbete är ett arbete att vara stolt över.

SLUTORD

Barn från högre samhällsklasser presterar bättre och får högre betyg, men de söker också till högskolestudier i större utsträckning än barn från lägre samhällsklasser med samma betyg. SCB och Högskoleverket anser att social snedfördelning är problematiskt av flera skäl. Det är en förlust för samhället att inte tillvarata en begåvningsreserv, men det är också en brist att de som når högre befattningar inte har kunskap om hur befolk-

ningen lever framför allt, könsmässigt, etniskt, klassmässigt. Trots att dagens arbetsplatser borde ropa efter kulturkompetens och mångfald.

Drygt hälften i min enkät ansåg att utbildningen gav en god förberedelse för sitt yrke. Men de som valt en annan yrkesbana var lika positiva/negativa! En bra allmänbildning är av godo, men jag skulle vilja se en fördjupad undersökning av vad socionomer skulle önskat av *sin* utbildning. Och om social kunskap är en färskvara, hur ska då en återkommande utbildning organiseras?

Socionomerna saknade verklighetsförankring och lärare med erfarenhet av praktiskt socialt arbete. Här skulle vara intressant att se en studie av lärarnas sociala, etniska bakgrund och deras erfarenheter av socialt arbete och hur detta ev. skulle kunna förändras?

I flera studier ser det ut som att socialsekreterare från borgerlig miljö är en passande bakgrund för en socialsekreterare. Är det så? I så fall på vilket sätt? Vilken kultur finns det då på socialkontoren? Är det även idag ett yrke för svenskfödda kvinnor från medelklassen? Borde det vara annorlunda? Är det eftersträvansvärt? Kan det förändras?

Gun Burman – magister i socialt arbete

LITTERATUR

LITTERATURLISTA

Ahrne, G. & Roman, C. & Franzen, M. (1996) *Det sociala landskapet, en sociologisk beskrivning av Sverige från 50-tal till 90-tal*. Korpen: Göteborg

Ahrne, G. (1995) *Klassamhällets förändring*. Lund: Arkiv förlag.

Ambjörnsson, R. (1995) *Den skötsamme arbetaren - idéer och ideal i ett norrländskt sågverk 1890-1930*. Stockholm: Carlssons förlag.

Ambjörnsson, R. (1996) *Mitt förnamn är Ronny*. Stockholm: Bonnier. Alba

Arnstberg, K-O. (red.) (1993) *Kultur, kultur, kultur -perspektiv på kulturmöten i Sverige*. Stockholm: Liber utbildning.

Arnstberg, K-O. (1989a) *Socialarbetare*. Lund: Studentlitteratur.

Arnstberg, K-O. (1989b) *Svenskheten- den kulturförnekande kulturen*. Stockholm: Carlsson

Bourdieu, P (1994) *Kultur sociologiska texter i urval av Donald Broady och Mikael Palme*. Stockholm: /Stehag /Bruno Östlings bokförlag symposium

Björkdahl-Ordell, S. (1990) *Socialarbetare. Bakgrund utbildning och yrkesliv*. Göteborg: Acta Universitatis Gothenburgis.

Broady, D. (1985) *Kultur och utbildning om Bourdieus sociologi*. Stockholm: UHÄ - FOU Liber

Conrah, U. (1981) *Socialt arbete handlar om självförtroende i Lindholm, K. & Askeland, K. (red) Vad är socialt arbete?* Stockholm: Publica Liber

Dominelli, L. (1994) *Anti- Racist Social Work*. London: BASW

Forsberg, E. (1998) *Jag fick bita mig i tungan innan jag gick till socialen- en studie om socialbidragshanteringen i Hammarö kommun/ Karlstad: Centrum för folkhälsoforskning*

Foucault, M (1987) *Övervakning och straff*. Studentlitteratur: Lund.

Greider, G. (1998) *Arbetarklassens återkomst*. Stockholm: Bonnier

Göransson, I. & Månsson, U. & Sundman, A-K. (1983) *Socialsekreterarnas arbetsmiljö*. Stockholm: Stockholms universitet, pedagogiska institutionen.

Hultqvist, E. (1988) *"Man blev nåt!" En utbildningssociologisk studie om en grupp sociologer utbildade vid Socialhögskolan i Umeå*. Stockholm: UHÄ -FOU

- Hydén, L-C. (1988) *Fredagsarbete, scener från en socialvårdsbyrå*. Stockholm: Socialtjänsten FOU
- Hydén, L-C. (1996) Att besluta om socialbidrag i *Socialvetenskaplig tidskrift* 1996:3
- Jenner, H. (1989) *Att göra nytta eller vara god?* Lund: Studentlitteratur
- Jenner, H. (1991) *Pygmalion på socialbyrån. En studie av förväntningar mellan socialarbetare och klient*. Uppsala: Uppsala universitet. Pedagogiska institutionen.
- Jenner, H. (1992) *Pygmalion i missbrukarvården*. Lund: Studentlitteratur
- Kåhl, I. (1995) *Socialarbetarkåren, den lindansande professionen*. Lund: Bokbox Förlag
- Larsson, S.& Swärd, H. (1993) *Att bli välfärdens tjänare*. Lund: Zenon
- Lindquist, A-L (1994) *Utvecklingsarbete på socialbyrå*. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete, rapport 69.
- Lundgren, K-E. (1984) *Ur tystnaden, om den moraliska karriären i det sociala arbetet*. Stockholm: Liber
- Löfgren O. (red) (1988) *Hej, det är från försäkringskassan! informaliseringen av Sverige*. Stockholm: Natur och kultur
- Marklund, S. & Nordenstam, K.& Penton, R. (1984) *Socialvärlden*. Stockholm: Liber.
- Maslach, C.(1986) *Utbränd*. Stockholm: Natur och kultur.
- Moren, S.& Nygren, L.(1992) *På det sociala arbetets kunskapsfält- makt och möten-tystnad och blindhet, ridning och cykling*. Umeå universitet, rapport 34.
- Mosesson, M.(1991) *I okunnig välmening ambitioner och förutsättningar för strukturellt socialt arbete*. Lund: Zenon
- Näsman, U.(1993) Socialt arbete och Makt i *Socionomen nr.1*. del 2 s.35-39
- Patmalnieks, A.(1999) Vilket syskon är du i *Du och jobbet- arbetsmiljötidningen* nr 7 s.13
- Pettersson, U.(1986) *Socialtjänsten i praktiken*. Stockholm: Skeab
- Qvarnström, M. (1993) "Det måste finnas bättre sånger." *Kvinnliga klassresenärers kultur-möten på väg mot ny identitet*. Stockholms universitet. Centrum för kvinnoforskning
- Salonen T, (1994) *Välfärdens marginaler*. Stockholm: Fritze
- Sunesson, S.(1985) *Ändra allt! En uppmaning till socialarbetare*. Stockholm: Liber

Swedner, H.(1983) *Socialt arbete- en tankeram*. Stockholm: Liber.

Swedner, H. (1983) Ämnet socialt arbete – ett svar på ett rop från fältet i Lindholm, K. & Askeland, K.(red) *Vad är socialt arbete?* Stockholm: Publica Liber.

Söderfeldt, B.& Söderfeldt, M (1997) *Psykosocial arbetsmiljö i människovårdande arbete en undersökning i försäkringskassan och Socialtjänstens Individ och familjeomsorg*. Lunds universitet, rapport Lund 1997:3